

en beginselen. 1) De wijsheid bezit boven het weten een zedelijken en praktischen factor en dat niet alleen naar het taalgebruik ik zou bijna zeggen van alle tijden en volken, maar speciaal ook naar de meening van onze geestelijke voorouders Joden en Grieken. 2) Het begrip der wijsheid in dezen zin is echter aan de nieuwere filosofie geheel vreemd geworden; zij is sedert Cartesius in hoofdzaak theorie der kennis. Het is dan ook consequent, dat bijv. Herbart de filosofie de bewerking der begrippen noemt, daar kennis alleen in dien vorm voor ons bestaat. Daarmede zijn wij in dit opzicht althans tot Socrates teruggekeerd. Maar niet minder consequent is het dan ook, wanneer anderen bijv. Wundt, onder den naam van logica een geheele filosofie behandelen. Daarmede is de filosofie tot eene leer van den logos herleid.

De tijd verbiedt mij langer bij dit punt stil te staan en mij verder in het gebied van de Encyclopaedie der filosofie te begeven. Alleen wil ik nog opmerken, dat zoowel Max Müller in zijn werk over de taal en het denken, als Runze in zijn geschrift over „Die Bedeutung der Sprache für das wissenschaftliche Erkennen” 3) niet alleen wijzen op de beteekenis van de taal, het woord, den *λόγος*, voor de filosofie, maar zelfs meenen, dat deze logos het voorwerp is der filosofie. 4)

1) Dr. J. P. N. Land. Inleiding tot de wijsbegeerte. 's Gravenhage 1889. pag. 9.

2) Dr. Land citeert wel het eerste cap. van Aristoteles' *Metaphysica*: *Ἡ σοφία περὶ τινος αἰτίας καὶ ἀρχῆς ἐστὶν ἐπιστήμη* en ik zou daar nog menige plaats ook uit Plato aan toe kunnen voegen, maar niettemin pleit de geheele filosofie zoowel van Plato als van Aristoteles voor hetgeen ik zeg en met tal van plaatsen zou kunnen staven. Het verschil lost zich op door den Protagoras van Plato, wiens hoofdinhoud daarop neerkomt, dat wetenschap deugd, of wil men de oorzaak van deugd, en onwetendheid de oorzaak van ondeugd is. En voor deze stelling is ook veel te zeggen, mits men wetenschap dan maar niet in den hedendaagschen theoretischen zin opvat, die aan de Grieken vreemd was.

3) Philosophische Vorträge. Neue Folge, 2tes Heft. Halle 1886.

4) „Allein daraus die unvermeidlichen Folgerungen zu ziehen und einzusehen, dass das Denken nur in der Sprache lebt, dass die Philosophie lernen muss, dass die Sprache ihr Gegenstand ist, wie die Ereignisse Gegenstand der Geschichte sind, daran hat kein Philosoph, so weit ich weiss, je zu denken gewagt.” Max Müller pag. 582. Deutsche uitgave.